Pvm 23.1.2019 Dnro TK-01-97-19

Vastaanottaja Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Viite Lausuntopyyntö K 22/2018 vp

Asia Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Tilastokeskus kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa.

Lausuntomme koskee suositusten kohdassa 7.4 sivulla 107 olevaa mainintaa ”Rikosten säännöllinen tilastointi ja analysointi uhrin ja tekijän sukupuolen sekä näiden keskinäisen suhteen mukaan tulisi olla osa sukupuolten tasa-arvon tilan arviointia.”

Tilastoinnin nykytila

Tilastokeskus tuottaa tilastotietoa viranomaisten (poliisi, tulli ja rajavartiolaitos) tietoon tulleista rikoksista ja niiden selvittämisestä. Rikos- ja pakkokeinotilasto on osa Suomen virallista tilastoa (SVT). Tilasto kuvaa vain rikoksia, joista on tehty rikosilmoitus, sakkomääräys, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Tarkemmat tiedot määritelmistä löytyvät tilaston laatuselosteista http://tilastokeskus.fi/til/rpk/laa.html

Tietoa tuotetaan myös selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillystä mm. iän, sukupuolen, kansalaisuuden ja syntyperän mukaan. Tilastossa rikos katsotaan selvitetyksi kun poliisi saa esitutkinnan valmiiksi ja merkitsee asian selvitetyksi.

Tilastoja tuotetaan myös eräiden rikosten uhreista. Poliisin järjestelmässä uhri ja asianomistaja eivät ole sama asia. Etenkin alaikäisiin kohdistuneissa rikoksissa asianomistajaksi merkitään usein rikoksen kohteeksi joutuneen huoltaja. Tällöin rikoksen varsinainen uhri merkitään erikseen. Tämä uhri-merkintä ei kuitenkaan ole pakollinen kaikissa rikosnimikkeissä.

Tämän lisäksi tilastoidaan pari- ja lähisuhdeväkivaltaa niin laajasti kuin se nykyisten aineistojen avulla on mahdollista.

Tilasto pari- ja lähisuhdeväkivallasta perustuu poliisin rikosilmoitusaineistoon (PATJA). Uhrin ja epäillyn suhde selvitetään puolestaan Tilastokeskuksen rekisteritietojen perusteella. Tämä on mahdollista vain niissä tapauksissa, joissa uhrin ja epäillyn henkilötunnus on tiedossa. Tilastossa huomioidaan mm. lapsi-vanhempi–suhde, avio- ja avopuolisot, entiset aviopuolisot, entiset avopuolisot (vain edelliseltä vuodelta) sekä muut samassa taloudessa asuvat. Asumistieto perustuu vuoden lopun tietoon, joten, mikäli henkilöt ovat asuneet samassa asunnossa helmi-marraskuun, eivät he näy tilastossa. Asumistieto edellyttää myös, että henkilöt ovat tehneet virallisen osoitteenmuutoksen.

Postiosoite: 00022 TILASTOKESKUS
Käyntiosoite: Työpajankatu 13, Helsinki
Puhelin: 029 551 1000
www.tilastokeskus.fi Y-tunnus: 0245491-1

Tilastokeskus ei saa poliisin PATJA-järjestelmästä tietoja uhrin ja epäillyn suhteesta. Tilastokeskus on esittänyt poliisin tulevaan VITJA-tietojärjestelmään parannuksia tämän asian suhteen ja viimeisimpien tietojen perusteella toiveemme näyttävät toteutuvan ainakin osittain. Nämä uudet tiedot mahdollistaisivat uhrin ja epäillyn suhteen (parisuhde, sukulaisuus, ammatillinen, opiskelu, harrastus) tilastoinnin aiempaa paremmin. Virallista vahvistusta näiden tietojen saamiselle ei kuitenkaan ole saatu, mutta asiasta on käyty rakentavia keskusteluja pyrkimyksenä saavuttaa molempia osapuolia hyödyttävä ratkaisu.

Tilastokeskus tuottaa myös tilastoa syytetyistä ja tuomituista (Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset -tilasto http://tilastokeskus.fi/til/syyttr/index.html). Tämä tilasto perustuu syyttäjän RITU-järjestelmästä saataviin tietoihin. Tilastokeskukselle toimitettavassa aineistossa ei ole asianomistajaa koskevia tietoja, joten tilastotiedon tuottaminen asianomistajasta tai asianomistajan ja syytetyn suhteesta ei ole mahdollista.

Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset -tilastossa kuvataan syytettyjen ja tuomittujen ikää, sukupuolta ja kansalaisuutta, tuomioiden lukumäärää ja rangaistuksia. Tuomioiden koventamisperusteita ei tilastoida, sillä kyseinen tieto kirjataan RITU-järjestelmään vapaamuotoisena tekstinä, joka ei mahdollista tilastollista käyttöä.

Tilastokeskus on ollut mukana toteuttamassa noin kolmen vuoden välein tehtävää Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemaa Tasa-arvobarometria. Vuoden 2017 Tasa-arvobarometrissä oli mukana uusia kysymyksiä, kuten häiritsijän sukupuoli.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160920/STM_08_2018_Tasa-arvobarometri%202017_net.pdf

Tietoja rikosten uhreista, perhe- ja lähisuhdeväkivallasta ja rikoksista epäillyistä löytyy myös Tilastokeskuksen julkaisussa Sukupuolten tasa-arvo Suomessa sekä Tilastokeskuksen sukupuolten tasa-arvon teemasivuilta.

http://tilastokeskus.fi/ajk/julkistamiskalenteri/kuvailusivu_fi.html?ID=19722

http://tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/index.html

Rikostilastojen aineistot pohjautuvat poliisin ja oikeusministeriön tietojärjestelmistä saataviin aineistoihin (Poliisiasiain tietojärjestelmä PATJA, Rikostuomiosovellus RITU). Tilastokeskuksella ei ole suoraa yhteyttä tietojärjestelmiin, vaan oikeus- ja sisäministeriö tekee järjestelmistä määräajoin poimintoja ja toimittaa aineistot Tilastokeskukseen. Kyseisiä rikostilastoja laaditaan, jotta voidaan kuvata yhteiskunnallisia oloja oikeudellisesta näkökulmasta (Laki tilastokeskuksesta 24.1.1992/48). Tilastojen tuottamisen taustalla ei kuitenkaan ole mitään erillistä regulaatiota, sopimusta tai velvoitetta. Myöskään tilastojen sisältöä ei ole määritetty millään erillisellä säädöksellä tai ohjeistuksella.

On hyvä muistaa, että koska Tilastokeskus ei harjoita mitään omaa tiedonkeruuta rikosasioissa, olemme sen tiedon varassa mitä oikeus- ja sisäministeriö tai muut tahot meille toimittaa. Tilastokeskus kuitenkin pyrkii mahdollisuuksien mukaan neuvottelemaan aineistoja tuottavien viranomaisten kanssa niin, että tilastoja hyödyntävien kotimaisten ja kansainvälisten asiakkaiden tarpeet tulevat riittävästi huomioiduksi. Osallistumme myös erilaisiin ministeriöiden välisiin tilastoja ja järjestelmiä kehittäviin yhteistyöryhmiin, jotta erilaiset kehittämistarpeet ja –mahdollisuudet tulevat tätäkin kautta huomioiduksi.

Tilastotietoa ilmoitetuista rikoksista ja niiden uhreista

Tuoreimmat ilmoitettuja rikoksia käsittelevät tilastotiedot julkaistiin 17.1.2019. Laajemmat vuotta 2018 käsittelevät tiedot julkaistaan 16.5.2019. Tällöin julkaistaan tietoa rikoksien selvittämisestä ja niihin syylliseksi epäillyistä sekä uhreista.

Tietoon tulleet seksuaalirikokset

Vuonna 2018 tietoon tuli 3 700 seksuaalirikosta (RL 20). Tämä on 13,8 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Muutaman laskuvuoden jälkeen seksuaalirikosten määrä alkoi nousta vuonna 2016. Vuodesta 2014 jatkunut lapsen seksuaalisen hyväksikäytön laskeva trendi kääntyi nousuun vuonna 2018. Kuitenkin näitä rikoksia kirjattiin vähemmän kuin vuosina 2011–2014.

Tietoon tulleiden raiskausrikoksien määrä on kasvanut 2010-luvulla. Vuosina 2011–2015 tietoon tuli keskimäärin noin 1 000 raiskausta vuodessa. Vuonna 2018 tietoon tuli jo 1 338 raiskausta. Raiskausrikoksista noin 65 prosenttia tapahtuu yksityisasunnossa. Tarkemmat tiedot löytyvät Rikos- ja pakkokeinotilaston sivuilta http://tilastokeskus.fi/til/rpk/index.html Kuntakohtaisia tietoja voi tarkastella Tilastokeskuksen maksuttomasta Statfin-tietokannasta. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__oik__rpk/?tablelist=true

Tilastotietoa uhreista

Vuonna 2017 tietoon tulleiden rikosten uhriksi joutui 48 600 henkilöä, mikä oli vajaa 200 enemmän kuin vuonna 2016. Uhreista miehiä oli 54,3 prosenttia (26 400) ja naisia 45,7 prosenttia (22 200).

Pahoinpitelyrikoksiin (RL 21:5-7) uhriksi joutui yhteensä 33 000 henkilöä, joista miehiä oli 59 prosenttia (19 500) ja naisia 41 prosenttia (13 500). Tieto uhrista saadaan luotettavasti vain eräistä väkivaltarikoksista.

Pahoinpitelyrikosten uhreista ikäryhmään 18–20-vuotta kuului 9,2 prosenttia (3 000). Yli 50-vuotiaita uhreja oli 13,3 prosenttia (4 400). Alle 18-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneet pahoinpitelyrikokset lisääntyivät 2,6 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kaikista pahoinpitelyrikosten uhreista viidennes (6 600) oli lapsia. Pahoinpitelyrikoksen uhriksi joutuneista lapsista 65,8 prosenttia (4 350) oli poikia ja 34,2 prosenttia (2 260) tyttöjä.

Vuoden 2011 alussa voimaan tullut lainmuutos lisäsi kirjattujen pahoinpitelyiden määrää huomattavasti. Lainmuutoksen myötä alaikäiseen tai läheiseen kohdistetut lievät pahoinpitelyt tulivat virallisen syytteen alaisiksi. Huhtikuun 2015 alussa tuli voimaan lastensuojelulain muutos (1302/2014), jolla laajennettiin ilmoitusvelvollisuutta tilanteissa, joissa on syytä epäillä lapsen henkeen tai terveyteen kohdistunutta rikosta.

Pahoinpitelyrikoksista yhteensä vajaat 40 prosenttia tehtiin yksityisissä asunnoissa. Naisiin kohdistuvista pahoinpitelyistä yksityisessä asunnossa tehtiin 58 prosenttia ja miehiin kohdistuvista 26 prosenttia. Miehiin kohdistuvista pahoinpitelyistä 45 prosenttia tapahtui yleisellä paikalla ja naisiin kohdistuvista runsas viidennes. http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2017/13/rpk_2017_13_2018-05-08_kat_001_fi.html

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta

Vuonna 2017 tietoon tuli 8 300 tapausta, viime vuodet määrä on ollut 8 200 ja 10 000 välillä. Uhreista noin 70 prosenttia on naisia. Epäillyistä noin 78 prosenttia on miehiä. Naisten osuus on noussut viime vuosina pari prosenttiyksikköä (19 prosentista 22 prosenttiin). Hieman yli puolet kaikesta tietoon tulleesta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta on nykyisten tai entisten avio- ja avopuolisoiden välistä. Nykyisten puolisoiden välillä tapahtunut on hieman laskussa. Vanhempien lapsiinsa kohdistama tilastoitu väkivalta on lisääntynyt vuosien 2011 ja 2015 lainmuutoksien myötä. Ilmeisesti nämä lainmuutokset vaikuttivat myös naisten osuuteen tilastoidusta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Naisiin kohdistuneessa perhe- ja lähisuhdeväkivallassa epäilty on mies noin 90 prosentissa tapauksista. Miesuhrien osalta mies on tekijänä noin puolessa tapauksista.

http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html

Lisätietoja: yliaktuaari Kimmo Haapakangas, p. 029 551 3252,
kimmo.haapakangas@tilastokeskus.fi